

Apolena Rychlíková PODZIM ŽIVOTA K „NEZAPLACENÍ“

Mezi lidmi, kteří postávají ve frontě na balíčky z potravinové banky, jsou nejčastěji zastoupeni senioři a seniorky. S taškami na kolečkách pokorně čekají, až na ně přijde řada. Někteří z nich si prohlížejí bedny s oblečením, které je na místě taky k dispozici.

Spadnout do bída je s nástupem do důchodu stále běžnější

V běžném balíčku potravinové banky bývají především trvanlivé potraviny: mouka, rýže, těstoviny, nějaké ty konzervy. Když se do banky dostane ovoce a zelenina, rozdávají se samozřejmě i ty. Stejně jako mléčné výrobky. Někteří z přítomných třeba měsíc neviděli maso nebo vůbec nějak plnohodnotnou a vyváženou stravu. Na řadě z nich je to vidět.

Podle Věry Doušové, která dlouhé roky vede pražskou potravinovou banku, tvoří dnes lidé v seniorském věku více než třetinu všech klientů. A poslední čísla ukazují, že vzhledem k energetické krizi bude seniorů pod hranicí chudoby, kteří si nebudou moci dovolit třeba ani jídlo, ještě řádově přibývat. Hrozí totiž, že se kvůli zdražování energií do problémů dostane až čtvrt milionu seniorských domácností – to jsou stovky tisíc lidí.

Česko momentálně nejvíce drtí inflace a energetická krize, jejíž dopady pocítují v první řadě ti nejzranitelnější. A senioři a seniorky mezi ně patří. Už dlouhodobě na to upozorňují různé organizace, které se jejich situací zabývají. Spadnout do bída je s nástupem do důchodu stále běžnější, nejvíce ohroženi jsou

osamělé seniorky, které po smrti partnerů přestávají zvládat platit základní položky: bydlení, jídlo, energie.

Odborníci a odbornice varují, že masivní zdražování bude na lidi v penzi dopadat dál. Už dnes přítomní senioři a seniorky tvoří celou pětinu všech, kteří jsou nuceni dlouhodobě žít na ubytovnách. Každá čtvrtá seniorská domácnost na bydlení vynakládá více než 40 procent svých příjmů. Jedná se až o 150 tisíc domácností.

Podzim života je období, které si obecně idealizujeme – po letech těžké driny přichází zasloužený odpočinek. V Česku to ale pro stále více lidí neplatí. Čím víc se člověk blíží odchodu do důchodu, tím silněji vnímá stáří jako strašáka, zvláště pokud si z obecně nízkých českých mezd nezvládl dost našetřit a hrozí mu propad na sociální dno, kde zbývají jen fronty před potravinovými bankami a nedůstojné ubytovny.

Kromě toho, že je to skutečně depresivní výhled, je to taky značně nespravedlivé. Lidé v pozdní fázi svého života si rozhodně zaslouží víc.

Autorka je novinářka a dokumentaristka.

výběr salonu, knihy

Vít Janota:
Poslední zpráva z obleženého města
knihu vybral Jakub Šofar

Básník, hudebník, překladatel, vystudovaný fyzik žijící se programováním a taky chodec. Svým způsobem konzervativní, co se týče domovského nakladatelství, a především životního tématu, jež je i součástí názvu jeho poslední sbírky. Město. Město jako nahromaděná, uspořádaná hmota, město-člověk, město jako myšlenka, město jako pocit, jako dělitel i činitel. Tež proto (ale nejen) byl Janota na rok 2021 vyhlášen básníkem města Prahy, jehož „úlohou“ bylo zviditelnovat poezii v každodenním životě metropole. Posun v autorově civilistní tvorbě je zřejmý: více smutku, nostalgie, hledání smyslu a kontinuity. A ještě více přesných zpráv o naší nedokonalosti. *Jako Prométheus / zůstali jsme připoutáni / k balvanu odvyprávených příběhů // A tolik adorovaný horizont / byl jen nenasytností orla / naší vlastní zkázy.* (Dauphin)

Vše
Janota
Poslední
zpráva
z obleženého
města

Jaroslav Erik Frič: Sestřičko smrti
knihu vybral Jakub Šofar

JEF, zkratka Fričova jména, je dnes už téměř autorovým logem. Básníka, nakladatele, hudebníka, blogera, ale možná především kulturního organizátora zajímala vždy „jiná“ kultura. Studoval filosofii a angličtinu, ale vyučil se číšníkem a až do roku 1989 pracoval v pohostinství. Spojoval křesťanství s undergroundem, a to nejenom myšlenkově, ale i prakticky, viz jeho poněkud nestandardní přístup k nakladatelování. *...mám tři penězénky a žádné peníze / a vidím jak pramálo mi to vadí / cituji kameny a ptám se / zda mramor může plodit... (z fragmentu Na každý den napsals smrti).* Svazek jeho veškeré poezie, odkazující nejen k beatnikům, ale ovlivněné i Jiřím Kuběnou, je nazván podle jedné z Fričových nejstarších samizdatových básní. Graficky vychází v úpravě podobně čtyřem vydaným svazkům jeho blogových zápisků *Pšáno na vodu palbou kulometnou.* Autor zemřel v roce 2019. (Dauphin)

O dlouho očekávaném románu Kateřiny Tučkové Předat klíče kněžkám

Spisovatelka Kateřina Tučková

Kateřina Čopjaková

Deset let uteklo, než v těchto dnech v nakladatelství Host vyšla další, čtvrtá próza **Kateřiny Tučkové** nazvaná **Bílá Voda**. A není se čemu divit, obsáhlý román viny a útěchy je zatím nejambicióznějším projektem jednačtyřicetileté spisovatelky, která umí z moderních dějin vysochat bestsellery. V nich dává hlas ženám vytlačným na okraj, jejichž osudy inspirují dodnes. Avšak tentokrát jde autorce o víc: na základěch nespravedlivě opomíjeného utrpení řeholnic vystavět pevný argument pro emancipaci žen v katolické církvi. Těžký úkol pro literaturu.

Zatímco likvidace mužských řádů a věznění kněží zakotvily v obecném povědomí a mají své hrdiny jako Josefa Toufara nebo Josefa Zvěřinu, jejichž životy jsou tématem bádání i umění, na ženy nesoucí svůj kříž až do konce se spíše zapomnělo.

„Akce Ř“, jak likvidaci ženských řádů v roce 1950 pojmenovaly tajné služby, následovala po „Akci K“, kdy byli perzekvováni členové mužských řeholí, a je popisována coby ta méně brutální a méně útrpná.

S touto tradičně druhou rolí „druhého pohlaví“ se Tučková zjevně nesmířila a vytvořila hrdinku inspirovanou jednak Ludmilou Javorovou, ženou vysvěcenou v roce 1970 v rámci Podzemní církve na kněze, a také statečnou anonymní řeholnici, která se v roce 1954 odmítla zúčastnit voleb pro svůj otevřený nesouhlas s komunistickým režimem.

Právě je cituje na první stránce románu společně s vizionářským biskupem Felixem Mariou Davidkem, který byl přesvědčen, že v těžkých časech musí církev otvírat cestu k naději, třeba i prostřednictvím svěcení žen.

Hrdinky z knihovny

Tak se zrodila Evarista, vonící růžemi a tabákem, s dolíčky ve tvářích, skoupá na slovo, ale když už promluví, její řeč je vždy pevná a přímá. Zvláštní hlavní hrdinka, která nevypráví, jakkoli je přítomna, ale o níž vyprávějí všechny další postavy. Její obraz coby sirotky vychované v útulné klášteru, kde ji už coby novickou zastihl komunistický převrat a následná internace do Bílé Vody, se sice postupně rozšiřuje, avšak na jas-

ných konturách nezískává. Evarista zůstává zastřená mlhou historek o svých skutečích, které sama nijak nekomentuje.

Když ji na začátku příběhu potkává alkoholička Lena příjždějíci do kláštera na zotavenou po pokusu o sebevraždu, vidí jen drobnou svéráznou stařenu, o níž nemá valné mínění. A velmi podobně jako autorčina předchozí hrdinka Dora Idesová pátrala po bohyních kolem obce Žitkové, pouští se Lena do odkrývání minulosti svérázného ženského společenství přebývajících ve zpustlém klášteře slezských Sudet.

Ačkoli lze *Bílou Vodu* vytknout různé jednotlivosti, sem tam i kýč či přepálenost, bylo by nespravedlivé nevšimnout si, že zde autorka vykročila ze své komfortní zóny

Jestliže Dora byla zvědavá etnoložka, pak Lena je vyhořelá reportérka, ve které se navzdory tragickým rodinným událostem opět probudí novinářská intuice, a kroky obou hrdinek míří od nesdílých pamětníků za pravdou archivů a knihoven.

Za nepatetické podání příběhu *Žitkovských bohyní*, kterého se prodalo přes sto padesát tisíc výtisků a byl přeložen do dvaceti jazyků, byla Tučková recenzenty převážně chválena. Námět čerpající z regionální lidové spirituality mohl lehece skončit v pastí laciné ezoteriky, té se ale autorka vyhnula díky civilnímu stylu psaní a kreativnímu začlenění faktů. Vyprávění obohatala o citace z diplomové práce hlavní hrdinky, která obsahovala skutečné informace, zároveň ale stále byla organickou součástí fikčního světa románu.

Tehdy si za to u některých badatelů vysloužila nařčení z ohýbání historie, ve skutečnosti spíše vytěžila žánr historického románu, který často nepřehledně slévá fakta s fabulací a někdy pak bývá nesprávně přijímán jako zcela

pravdivý výklad dějinných událostí a osobností.

Na základě stejného postupu komponuje Tučková román i tentokrát. Příběh zahušťuje parafrázemi nejrůznějších úředních spisů, dobovými zprávami z tisku, fiktivní korespondencí i citacemi z autentických archiválií. Když se k tomu připočtou ještě dvě dějové linie, první zachycující Lenino pátrání v současnosti a druhá líčící útrpnou minulost řádových sester prostřednictvím deníku matky představené, a dále epizodní kapitoly vedlejších postav, nazvané *evangelia*, vzniká opravdu košatá kompozice. Ostatně sama Tučková v rozhovorech přiznává, že se jí jednotlivé narativní roviny podařilo splest až napočetí a dvě předchozí verze románu musela z velké části opustit.

Takový postup umožňuje čtenáři seriálově napínat a zpomalovat ve čtení, půjčuje si z detektivního žánru, když navádí k dedukování možných rozuzlení. Musí být ale umně i originálně napsané, jinak k odhalení dojde příliš brzy a nutkání pokračovat ve čtení se vytrácí. Bohužel přesně to se v *Bílé Vodě* občas stává a zahušťování narativních rovin působí spíš účelově (přináší mnoho střípků informací), než účelně (neskládá živý obraz dějin).

Schématu bolesti

Zároven dochází v téměř sedmi-setstránkové knize k určitému paradoxu – postavy zůstávají psychologicky nevykreslené, jako kdyby na ně kvůli záplavě „dokumentů“ nevybyly prostor ani energie.

Zvlášť tím trpí postava Leny. Mapa jejího bolestiplného života se sice postupně zaplňuje, smrt dítěte matku pochopitelně krutě zasáhne a vztah s rodiči je zásadní, ale ke čtyřicetileté ženě a k porozumění jejímu jednání i následnému smíření čtenáře nepřiblížuje.

Podobné je to s Tobií, matkou představenou a autorkou deníku, která je poslední z ústřední trojice hrdinek. Ta také až skrze prožitě utrpení nalézá svůj úděl – kronikárka a administrátorka kláštera.

Všechna ta traumata mateřství, sexualizovaného i domácího násilí se v postavách poněkud automaticky skládají a jejich duševní vývoj se zdá být zcela v područí učebnic psychologie.

Tedy až do chvíle, kdy potkájí Evaristu, k níž jsou nešťastníci a nešťastnice přitahováni mag-

netickou silou. V jejím pojetí katolické víry není hříšníka, před kterým by zavřela bránu kláštera, natož své srdce. Součástí komunity se může stát mladá žena, která podstoupila interrupci, i bývalá sadistická bachařka. Obroda řádu Anežčiných panen probíhá zedla díky polepšeným zločincům, vyléčeným narkomanům a jinak týraným duším a stává se zázrakem navzdory nevraživému (převážně mužskému) okolí i rigidní katolické církvi.

Příběh vrcholí v křesťanské utopii za horami, kde se díky nezměrné empatii kněžky Evaristy každému dostane druh (i další) šance.

Proč ona sama není psychologicky prokreslenou hrdinkou, naopak dává smysl stále více, stejně jako to, proč o jejích skutcích mluví především jiní. Nejpozději ve chvíli, kdy začne krváčet ze stigmat, zvedat vítr a způsobovat vichřice. Historický román tady slouží k popsání života, mučení, zázraků a smrti světců; co na tom, že ji církev neuznává, pro své okolí se stala příkladem hodným následování.

Legenda o sv. Evaristě

Ačkoli lze *Bílou Vodu* vytknout různé jednotlivosti, sem tam i kýč či přepálenost, bylo by nespravedlivé nevšimnout si, že zde autorka vykročila ze své komfortní zóny. Knihu nelze ani odzvat coby součást „hostovské školy“, tedy čtení od ženy pro ženy, které se sice dobře prodává, ale podle mnohých kritiků nedosahuje vysokých literárních kvalit, a není potřeba mu tudíž věnovat větší pozornost.

Tučková mohla pohodlně napsat vyprávění prvoplánově těžící z utrpení řádových sester a exotiky odlehleho kraje, namísto toho se rozhodla pro docela divoký tanec mezi Umbertem Ecem a Danem Brownem a z dějin učinila projekční plátno pro své feministické a křesťanské ideje.

Historické pramínky a přítoky, nehledě na meandry, kterými je provedla, nakonec slila v řeku, román-legendu. Řečeno slovy Evaristy: „Co neexistuje a mělo by, tomu je třeba vytvořit cestu.“

A přesně o to se Tučková zasloužila: být jako spisovatelka napomocná při předání moci klíčů druhé polovině lidstva a obrodit víru i dodat naději tam, kde skomírá.

Autorka je literární kritička.